

Stanisław Moniuszko

Materiały:

- biogram [Stanisława Moniuszki](#)
- pieśń [Niedźwiadek](#)
- ballada [Dziad i baba](#)
- uwertura [Bajka](#)
- mazur z opery [Straszny dwór](#)
- aria Jontka [Szumią jodły na gór szczyście](#)
- kabaret Dudek – *Moniuszko u carskiego cenzora*
- pieśń [Przysłniczka](#)
- materiały graficzne: fotografia Stanisława Moniuszki, Ubiel, grafika banknotu 100 000 zł, fotografia Filharmonii Narodowej, zdjęcie pomnika przed Teatrem Wielkim (lira korbowa),
- tekst wiersza Wandy Chotomskiej [Dwaj panowie](#)
- prezentacja do pobrania
- komputer, ekran, rzutnik, głośniki
- tablica, kreda, gąbka

Przebieg lekcji:

- Rozpoczynamy lekcję fragmentem muzycznym: bez wprowadzenia i zapowiedzi włączamy dwuminutowy fragment arii Jontka *Szumią jodły na gór szczyście* z opery *Halka* (I część arii).
- Po wysłuchaniu pytamy uczniów, czy znają ten fragment. Wspólnie, metodą burzy mózgów, ustalamy jego cechy charakterystyczne (jeden z uczniów zapisuje je na tablicy: śpiewany w języku polskim, liryczna melodia, tematyka miłosna, imię dziewczyny, o której śpiewa bohater).
- Nauczyciel w formie krótkiego wykładu opowiada uczniom treść opery *Halka*, podaje nazwisko kompozytora, Stanisława Moniuszki, i najważniejsze fakty z jego życia.

Po studiach w Berlinie przeprowadził się do Wilna, ożenił i zaczął pracę jako organista w kościele, a jednocześnie zaczął na dobre komponować. Jeździł do Warszawy, żeby namawiać teatry do wystawienia jego oper; tak poznał Włodzimierza Wolskiego, którego namówił do napisania historii o góralskiej dziewczynie Halce. Tak powstała opera, której w Warszawie nikt nie chciał wystawić, więc premiera odbyła się w Wilnie. Dopiero 10 lat później doszło do premiery w Warszawie i był to moment przełomowy w karierze Moniuszki. Został zatrudniony w Teatrze Wielkim w Warszawie jako dyrygent oper polskich (wtedy mówiło się „dyrektor”). Takie warunki dały mu możliwość komponowania oper, co lubił chyba najbardziej. W sumie napisał ich 7, najważniejsze z nich to *Halka* i *Straszny dwór*, uważany za polską operę narodową.

- Wspólnie z uczniami oglądamy mazur ze *Strasznego dworu* i staramy się określić cechy „polskiej opery narodowej”. Jeden z uczniów zapisuje wnioski na tablicy (przykładowe: w języku polskim, opowiada o przeszłości, w trudnych czasach pozwala wspominać stare, dobre czasy, kiedy Polska była wolnym krajem ze swoją własną kulturą, udział tańców narodowych – mazur, rytmy i melodie łatwo wpadające w ucho, w treści odwołuje się do społecznych warunków kraju). W podsumowaniu do tego zadania podajemy informację, że Stanisław Moniuszko uważany jest za ojca polskiej opery narodowej, bo choć przed nim było co najmniej kilku innych kompozytorów, którzy pisali opery po polsku, były to głównie opery wiejskie (o tematyce wiejskiej) i nigdy nie zyskały takiej popularności, jak *Halka* Moniuszki, która od razu stała się „hitem” i do dziś jest w repertuarze oper w całej Polsce.
- Przechodzimy do drugiego nurtu twórczości Moniuszki – pieśni. Wspólnie wysłuchujemy pieśni *Niedźwiadek* i podobnie jak w poprzednich przypadkach, określamy cechy pieśni. Dla porównania słuchamy również ballady *Dziad i baba*.
- Prosimy, by uczniowie w parach (w ławkach) określili różnice między tymi pieśniami. Po wykonanym zadaniu prosimy 2-3 pary o zaprezentowanie swoich wniosków.
- Jako konkluzję wprowadzamy informacje o gatunkach pieśni u Moniuszki. Ważne, by podać liczbę napisanych przez Moniuszkę pieśni i opowiedzieć o *Śpiewnikach domowych* jako pierwszym w historii cyklu pieśni polskich pomyślanych jako repertuar przeznaczony do śpiewania w języku narodowym. Dodajemy też informację, że „domowy” w tym znaczeniu nie odnosił się do wykonywania w domu (choć śpiewanie w domach było w czasach Moniuszki popularne i tak mogły być wykonywane jego pieśni), ale był sposobem obejścia cenzury, która

zabraniała używania terminu „narodowy”. Twórcy obchodzili ten zapis, stosując zamiennie przymiotniki „domowy” albo „swojski”.

- Zwracamy uwagę na fakt, że Moniuszko miał ogromny talent do komponowania melodii i wiele z jego pieśni i arii operowych jest rozpoznawalnych nawet wtedy, gdy nie wiemy, kim był ich autor (aria Halki *Gdyby rannym słońkiem*, aria Jontka *Szumią jodły na gór szczycie*, mazur z opery *Halka*, aria Skołuby *Ten zegar stary* z opery *Straszny dwór*, aria Stefana zwana *Z kurantem* z opery *Straszny dwór*).
- Wprowadzamy pojęcie wieszczki narodowej. Wspominamy wieszczów literackich: Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego. Przekazujemy uczniom, że podobnie jak poeci romantyczni, przedstawiani często na obrazach i pomnikach, Stanisław Moniuszko ma wiele pomników. Pokazujemy zdjęcie pomnika Stanisława Moniuszki w Warszawie (ewentualnie pomnik Moniuszki w mieście, w którym prowadzimy zajęcia, o ile takowy się tam znajduje). Pokazujemy też postać Moniuszki widniejącą wśród kolumn na balkonie Filharmonii Narodowej w Warszawie.
- Przechodzimy do zagadnienia obecności ważnych postaci polskiej kultury w codziennym życiu. Od pomnika przechodzimy do tego, że wieszczki i inne ważne postaci są honorowani w miastach ulicami ich imienia (pokazujemy zdjęcie ul. Moniuszki w Warszawie lub wskazujemy, gdzie znajduje się ulica tego kompozytora w miejscowości, w której prowadzimy zajęcia). Podobnie z placami i instytucjami jego imienia (filharmonie – w Koszalinie, akademie muzyczne – w Gdańsku, teatry operowe – w Poznaniu). Na koniec pokazujemy uczniom zdjęcie dawnego banknotu sprzed denominacji o nominale 100 000 zł.
- Ostatnim punktem zajęć jest zwrócenie uczniom uwagi na to, że Moniuszko, jako ważny kompozytor dla Polaków, jest bohaterem utworów literackich, filmów, a nawet skeczy kabaretowych (materiał dodatkowy: nagranie ze skeczem kabaretu Dudek *Moniuszko u carskiego cenzora*). Rozdajemy uczniom wydruk wiersza Wandy Chotomskiej pt. *Dwaj panowie*. Polecamy, by w ciszy zapoznali się z utworem. Potem prosimy troje uczniów o odczytanie wiersza z podziałem na role. Tłumaczymy, że tak jak Stanisław Moniuszko jest „ojcem polskiej opery narodowej”, tak Wojciech Bogusławski uważany jest za „ojca polskiego teatru”.

Ciekawostki:

Zapoznaj się z opisami utworów Stanisława Moniuszki znajdujących się w Kanonie Muzykoteki Szkolnej

Praca domowa:

Wysłuchaj uwertury *Bajka* w całości i opisz, jakie obrazy maluje Stanisław Moniuszko w wyobraźni słuchaczy swoją muzyką.

Agnieszka Topolska